

MØLLEN

Udgivet af „Dansk Møllerforening“.

Protector: HANS KONGELIGE HØJHED PRINSGEMALEN

Nr. 3597

Marts-April 2010

126. årgang

Teknisk bistand Eftersyn Restaurering

Sneglerup Møllevej 6-10 B · 4571 Grevinge
TLF. 59 31 55 81 · Fax 59 31 54 81 · Mobil 21 60 66 51
www.moellebygger.dk

Vi har arbejdet ved følgende møller:

Allinge Topfers Mühle, Peine • Aulum Mølle • Bregninge Mølle • Brobyværk Vandmølle • Brøndbyvester Mølle • Bundsbæk Vandmølle • Davinde Vindmølle • Dronningmølle • Dybbøl Mølle • Egeby Mølle • Egeskov Mølle • Elstrup Mølle • Eriksholm Vandmølle • Esrum Mølle • Fejø Mølle • Fez Marokko • Frøslev Stubmølle • Fuglevad Vindmølle • Fussingø Vandmølle • Gammelby Mølle • Gedesby Mølle • Grande Mühle • Grubbe Mølle • Gudhjem Mølle • Havnbjerg Mølle • Havnsø Mølle • Havnø Mølle • Herlufille Mølle • Hjerritsdal Vandmølle • Hjerl Hede • Højer Mølle • Højsager Mølle • Hønsinge Mølle • Høring Mølle • Hørsholm Mølle • Høve Mølle • Jels Vindmølle • Jernløse Mølle • Kaleko Vandmølle • Karlstrup Stubmølle • Frilandsmuseet • Kildebrønde Mølle • Kirkemøllen Pedersker • Kisserup Mølle • Koldby Mølle • Kolmar Mühle • Kuremøllen • Lille Mølle • Den 6. Femmøller • Lindau Mühle • Ll. Heddinge Mølle • Lumby Mølle • Lumsås Mølle • Lundbæk Vandmølle • Lyngby Mølle • Maderup Mølle • Maglehoj Mølle • Majbølle Mølle • Mandø Mølle • Myrager Mølle • Måre Mølle • Nordre Mühle, Pelworm • Ny Mølle • Nübbenfeldt Mühle • Nybøl Mølle • Osdorfer Mühle • Pibe Mølle • Ramsløse Mølle • Reitbrooker Mühle • Ribe Ydermølle • Ringsted Vindmølle • Rudkøbing Bymølle • Rutsker Mølle • Rode Vejmølle • Rødkilde Vandmølle • Rørvig Mølle • Sillerup Mølle • Skenkelso Mølle • Skjern Vindmølle • Skovholm Mølle • Skovsgård Mølle • Skovsgårds Mølle Sj. • Slagelse Hagendrup Mølle • Slusegårds Mølle • Snejstrup Mølle • Solrød Mølle • Stenby Mølle • Stokmøllen i Østerklit • Strandvejsmøllen • Stubmøllen i Den gamle by • Stubmøllen i Holbæk • Svanemøllen • Sønderho Mølle • Søstermøllen Funabashi, Japan • Tikøb Mølle • Tipperup Mølle • Trente Mølle • Ubby Mølle • Uggerslev Mølle • Uhre Mølle • Ulbølle Mølle • Ulsted Mølle • Ulstrup Mølle • Valsemøllen, Åkirkeby • Vandmøllen i Den gamle By • Vang Vandmølle • Vejle Vindmølle • Vejstrup Vandmølle • Ventepose Vandmølle • Viby Mølle • Vibæk Mølle • Vindeby Mølle • Vodskov Mølle • Vøllerslev Mølle • Yderby Mølle • Øxnebjerg Mølle • Aabenraa Slotmølle • Årdsdale Mølle • Åstrup Mølle

Uddannet i møllebyggerfirma grundlagt 1882

Rødkilde Vandmølle modtog i 1997 Europa Nostra Prisen

Møllen er medlemsblad for Dansk Møllerforening og udsendes seks gange om året i midten af månederne: januar, marts, maj, juli, september, november.

Dansk Møllerforening

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prinsgemalen

Bestyrelse

Jens Søndergaard (formand),
Knudsvej 14, 4623 LI. Skensved
tlf. 5752 7262
E-mail: jensmsj@mail.dk

Søren Hansen, (næstformand)
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense
tlf. 6595 5847
E-mail: shh.louisevej@hansen.mail.dk

Per Gliese (sekretær),
Næstvedvej 241E, 4100 Ringsted,
tlf. 5761 8722
E-mail: gliese@c.dk

Kirsten Jervelund (kasserer)
Grubbe Mølle, Grubbemøllegården 2, 5600 Faaborg
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbe_moelle@mail.tele.dk

Susanne Jervelund
Grubbemøllegården 8A, 5600 Faaborg
tlf. 6264 1819
E-mail: jervelund@gmail.com

Peter Castberg
Tvedevej 10, Tybjerglille 4160 Herlufmagle
tlf. 5634 6677
E-mail: k_pcastberg@hotmail.com

Niels Christoffersen,
Lumsås Mølle, Oddenvej 188, Lumsås,
4500 Nykøbing Sj. Tlf. 5932 1644,
mail: lumbsaas@teliamail.dk

Tidsskriftet "Møllen"

Ansvarshavende Redaktør:

Susanne Jervelund

Redaktionsudvalget:

Per Gliese

Korrekturlæsning:

Kirsten Jervelund

Abonnement og medlemskab:

Enhver mølleinteresseret kan optages som medlem.
Årskontingent 350 kr.
Henvendelse til Kasserer Kirsten Jervelund
Grubbe Mølle, Grubbemøllegården 2, 5600 Faaborg,
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbe_moelle@mail.tele.dk
Danske Bank 3612 - 9033785
Giro 903 3785
SE nr.: 32697569

Annoncer:

Henvendelse til redaktionen.
Annoncepriser pr. nummer ekskl. moms:
1/1 side: 800 kr. - 3/4 side: 600 kr.
1/2 side: 475 kr. - 1/4 side: 300 kr.
1/8 side: 200 kr.
+ evt. farvetillæg

Bestilling af ekstra blade.

Medlemmer som ønsker ekstra blade til møllelaugsmedlemmer, f.eks. er prisen for ekstra numre af "Møllen" 200 kr. pr år.

Tryk: Trundholm Tryk
Oplag: 550

www.danskmøllerforening.dk

Bladets indhold er ikke nødvendigvis udtryk for bestyrelsen/bladets holdning.

Deadline på indsendelse af stof til Møllen er den 20. i måneden forud for udgivelse

Fra formanden

Der var engang, sådan begynder de fleste eventyr, en mølle, ja der var mange møller, både vand- og vindmøller, rundt omkring i hele Danmark, for dengang var den eneste kraftkilde man havde, vandet og vinden, som blev udnyttet i disse møller. I dag har man fået andre muligheder, andre kraftkilder, så de gamle møller er blevet overflødige. Men vi må ikke glemme, at de igennem 800 år var den eneste mulighed, man havde for kraft til at trække de forskellige maskiner.

Hvordan er det så gået disse møller siden de stoppede driften for en 50-60 år siden? Nogle enkelte er blevet fredet, andre er af mølleinteresserede blevet sat i stand, og mange er revet ned. Men der er stadig nogle der står og forfalder som burde bevares.

Betingelserne for overlevelse af mange af vore gamle møller er ikke for store. Ser vi på vandmøllerne, hvad hjælper det så at bygningen og maskiner er der, når der ikke er noget vand, eller ikke vand nok. Det kan skyldes flere årsager, men en af årsagerne kan være nogle fantastiske fiskepassager, man har bygget ved vandmøllen. Nogle steder så store, at det mere ligner en omlægning af vandløbet end en fiskepassage. Disse store betonstøbte passager skæmmes hele åløbet og landskabet ved møllen, ligesom det næsten ikke levner

noget vand til møllen. At frede eller bevare en vandmølle, der ikke har noget vand, tjener intet formål, når man ikke kan vise hvad møllen kan/kunne præstere.

Bliver der ikke gjort noget for at beskytte møllerne mod den slags "hærværk", kan vi efterhånden, måske kun om nogle få år, regne med kun at have nogle attrapper i landskabet.

Fra kassereren

Jeg takker alle de mange medlemmer som allerede nu har indbetalt kontingent for 2010. De der endnu ikke har betalt, bedes **indbetale kontingent inden den 1. april 2010.**

Husk ved indbetaling, enten via netbank eller på giro, at påføre medlemsnummer og gerne navn - ellers er det umuligt at se hvem der indbetaler. Et særligt problem ser jeg, hvis en anden indbetaler for et medlem, uden at oplyse hvilket medlemsnummer der indbetales for.

Hvis der er ændringer i personlige data, adresseændring o.s.v., bedes dette meddelt mig pr. tlf. eller mail.

MVH

Kasserer

Kirsten Jervelund

Indholdsfortegnelse

Fra formanden.....	31
Fra kassereren	31
Vandmøllerne og vandplanerne.....	32
Dansk Møllerforenings 126. årsmøde.....	34
25 års jubilæum på Ringsted Vindmølle.....	38
Trente Vind- og Vandmølle.....	40
Hollandsturen september 2010	43
Staus Høj og Staus Mølle på Tåsinge	44
Kongstrup Mølle.....	46
Egeskov Mølle.....	48
Møllenoter.....	52
Fra Læserne	54

Nye medlemmer

VI SIGER VELKOMMEN TIL:

Eilif Damkær
6950 Ringkøbing

Karlebo Lokalhistoriske
Forening
v/ Jens Erik Christiansen
2990 Nivå

Billederne på for- og bagside:

Forsidefoto:

Stubmøllen fra Rangstrup (år 1743) Ses her på Frilandsmuseet i Haderslev. Foto: Susanne Jervelund

Bagsidefoto:

Lynghy Nordre Mølle i vinterdragt. Foto: Per Gliese

Vandmøllerne og vandplanerne

Hvor findes de funktionsduelige møller?

Af Morten Stenak, Kulturarvsstyrelsen

Kulturarvsstyrelsen savner et opdateret overblik over, hvor der findes fungerende vandmøller. Det gælder både helt intakte vandmøller og møller med nedsat drift, hvor fisketrapper eller omløbsstryg tager en del af vandføringen. Overblikket kan bidrage til at vurdere de kulturhistoriske interesser i forbindelse med den kommunale vandplanlægning.

Vandplanerne

De kommende fem år indtil 2015 vil restaureringen af vandløb og genopretningen af vådområder tage ny

fart. Det er næste etape i gennemførelsen af EUs vandrammedirektiv, der herhjemme er implementeret via Miljømålsloven. De seneste tre år har By- og Landskabsstyrelsens miljøcentre arbejdet på udkast til vandplaner for Danmarks 23 hovedvandoplande. Disse vandplaner er nu i såkaldt forhøring hos kommuner og andre myndigheder, og vil komme i offentlig høring i andet halvår af 2010. I vandplanerne er der opstillet mål for samtlige vandløb. Ideelt set skal der opnås god økologisk tilstand i alle vandløb. Hver eneste kommune skal til at udarbejde indsatsplaner og gennemføre såkaldte vandhandleplaner frem til 2015. Det er en kendt sag, at en vandmølles opstemning hindrer fiskenes frie vandring i vandløbet. Derfor fremhæves fjernelse af opstemninger ofte som et af virkemidlerne for at nå målet om en god økologisk tilstand.

I vandplanerne er der kortlagt knap 3000 spærringer, som skal fjernes. Hovedparten af spærringerne skyldes heldigvis ret banale niveauforskelle i vandløbsbunden, fx terrænspring pga. rørlægning. En mindre, men meget væsentlig del skyldes opstemninger ved vandmøller, vandkraftværker, engvanding, dambrug etc. I alle kommuner, hvor der findes opstemninger og funktionsduelige vandmøller, vil de komme i søgelyset som faunaspærringer.

Vandkraftens kulturarv

Kulturarvsstyrelsen arbejder i øjeblikket med publikationen – Vandkraftens kulturarv – en eksempelsamling, der skal vise kommunerne, hvordan man kan prioritere kulturarven og tage kulturhistoriske hensyn som et led i vandhandleplanerne. I den forbindelse er registranten *Møllebygninger i Danmark* fra 1993 blevet digitaliseret, og vil inden længe kunne downloades som

*Ved Børkop Mølle har Vejle Kommune i 2008 lavet et nyt omløbsstryg, der erstatter den gamle fisketrappe. I projektet er der taget betydeligt hensyn til kulturmiljøet og vandmøllens bevaring.
Foto: Morten Stenak*

Børkop Mølle. En sti rundt om mølledammen har forbedret oplevelsen af møllemiljøet. Her ses stien mellem omløbsstryget og mølledammen.

Foto: Morten Stenak

PDF og GIS-punkter på styrelsen website www.kulturarv.dk.

Publikationen vil bl.a. fremføre at den kulturhistoriske prioritering af vandmøllerne bør suppleres af en vurdering af deres behov for vandføring, delt i fire kategorier:

- Særlig interesse (fuld drift): 90-100 % vandføring
- Stor interesse (nedsat drift): 90-50 % vandføring
- Middel interesse (demonstrationsbrug): 50-10 % vandføring
- Lille interesse (ingen drift) 10-0 % vandføring

Behovet for vandføring skal ikke kun afgøres ud fra en snæver funktionsbetragtning i forhold til produktion af mel eller elektricitet. Der kan også være behov for vandføring til bevaring af møllehjulet og mølledam eller sikring mod at møllebygningen sætter sig. Endelig er vandføringen med til at fastholde den historiske og pædagogiske sammenhæng mellem vandmølle og

vandløb, herunder den lydlige oplevelse af stemmevandets plasken.

For en faunapassage er den kritiske grænse 50 % vandføring. Det er et gennemgående tal i vandplanerne. Altså skal et stryg eller omløb have mindst 50 % af vandet for at skabe en velfungerende passage for fisk og smådyr. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på vandbehovet ved hver enkelt vandmølle. Hvilke ønsker eller krav er der til driften, og hvor meget vand er der behov for?

I november-december nummeret af Møllen 2008 har Susanne Jervelund anvist en metode til beregning af vandbehovet, der er inspireret af den hollandske møllebiotop-tankegang. Ved at kende vandbehovet kan man på den ene side tydeliggøre et potentielt modsætningsforhold i forhold til etablering af faunapassage. På den anden side kan det også fremtvinge en realistisk afklaring af en vandmølles fremtid i relation til drift og bevaring. Det skal un-

derstreges, at der både findes gode og dårlige eksempler på vandløbsrestaurering og bevaring af vandmøllermiljøer. Hvis en vandmølle ikke har brug for al vandet kan der ofte findes en fornuftig løsning, der både tilgodeser fisk og mølle.

Hvor findes de funktionsduelige møller?

Der er sket meget med vandmøller og vandløb siden 1993, hvor Møllebygninger i Danmark blev udgivet. Kulturarvsstyrelsen vil derfor være taknemmelig for henvendelser fra Møllens læsere, der kan være behjælpelige med opdateret information. Hvor findes endnu fungerende vandmøller og vanddrevne elværker, enten med vandhjul eller turbine? Kendskabet er særligt begrænset, når det gælder fungerende vandmøller og elværker, som ikke er fredede. Henvendelsen kan rettes til Morten Stenak, stenak@kulturarv.dk

*Den "Slesvigske Have" med Højer Mølle i baggrunden, ses på årsmødet.
Foto: "Møllens" arkiv*

Dansk Møllerforenings 126. årsmøde på Haderslev Vandrehjem

*Af Otto Rasmussen og
Søren H. Hansen*

Siden Dansk Møllerforenings start for snart 126 år siden, har årsmødet været et samlingspunkt for foreningens medlemmer. Tidligere var det møllere der mødtes ved årsmødet – i dag er det personer der interesserer sig for møller, eller bare bygningskultur i det hele taget. Man behøver IKKE at have sin daglige gang i en mølle, men blot man har interessen for teknik, historie eller bygninger, vil man få stort udbytte af at deltage i årsmødet. Ved årsmøderne er det sociale samvær af stor betydning. De giver også nye medlemmer mulighed for at skabe kontakt til ligesindede, så man kan inspirere

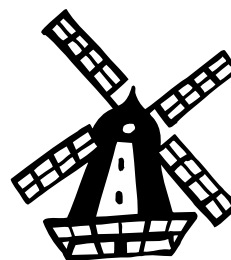
hinanden og udveksle erfaringer, indenfor drift og vedligeholdelse af en vand- eller vindmølle.

Ved foreningens jubilæumsårs-møde i 2009 deltog mere end 40 personer, og vi håber at endnu flere vil være med i år, til nogle hyggelige dage sammen med møllefolk fra hele landet.

Årsmødet vil foregå på Haderslev Vandrehjem, der ligger smukt ned til Haderslev Dam. Den oprindelige bygning var en kongelig fæstegård, men blev i 1911 lavet om til børnehjem, hvilket den var frem til 1976. I dag er det et moderne vandrehjem med tilhørende campingplads. I den

flotte park ned til Dammen springer en kilde så kraftigt at det udgør et lille springvand.

Vandrehjemmets værtpar Pia og Peter vil gøre deres bedste for at vi skal få nogle hyggelige dage i Sønderjylland.

Program

Fredag d.11. juni

Kl. 17.00 Deltagere ankommer og får udleveret nøgle til værelset.

Nogle af værelserne er med eget toilet og bad, mens andre værelser er i hytter, hvor 2 værelser deles om toilet og bad.

Sengelinned er inkl. i prisen.

Kl. 18.00 Serveres der aftensmad inkl. 1 øl/vand. Vin kan købes.

Kl. 19.00 Generalforsamling i stort mødelokale.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning.
3. Fremlæggelse af regnskab og fastlæggelse af kontingent.
4. A) Valg til bestyrelsen.
På valg er : Per Gliese, Kirsten Jervelund, Niels Christofersen og Peter Castberg.
B) Valg af Suppleanter.
På valg er : Jørgen Brøndlund.
5. Valg af revisorer.
På valg er : Otto Rasmussen og Lars M. Rasmussen
6. Behandling af indkomne forslag.
Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde mindst 10 dage forinden.
7. Eventuelt.

Ca. kl. 21.00 stilles kaffen frem, og der er alm. social samvær. Hvis der er nogen, der har en mølefilm er der både DVD og videoafspiller på stedet.

Lørdag d. 12. juni

Morgenmad mellem kl. 8.00 og 9.00

Kl. 9.00 Mølletur i Sønderjylland. (se omtale)

Vi regner med at være hjemme igen ca. kl. 18.00.

Kl. 19.30 serveres der festmenu inkl. ½ fl. vin pr. pers. Øl/vand kan købes.

Efterfølgende serveres der kaffe og kage, og der er alm. social hygge igen.

Søndag d. 13. juni

Morgenmad mellem kl. 8.00 – 9.00

Værelserne forlades inden kl. 10.00.

Herefter køres der i samlet flok til en eller flere møller. Disse er dog ikke fastlagt endnu.

*Sillerup Mølle er første stop på lørdagens mølleudflugt.
Foto: Per Gliese*

Mølleturen lørdag d. 12. juni.

Udflugten på vort årsmøde d. 12. juni 2010, bliver et gensyn med det gamle grænseland, der blev Dansk igen ved Genforeningen i 1920, dengang var der i Sønderjylland ca. 130 vindmøller - af disse er i dag kun 16 bevaret! Christen Poder fra Damgaard Mølle, vil være vor guide i bussen, og vil med sit lokalkendskab, fortælle om det fagre Østjylland, og ikke mindst om det barske Marskland ved vadehavet. Turen starter kl. 9.00 fra vandrehjemmet ved Haderslev Dam.

Sillerup Mølle nordøst for Haderslev er vort første møllebesøg. Møllen har netop i 2009 holdt 150 års jubilæum og samtidig blev der udgivet en flot jubilæumsbog om møllens historie. Formanden for den selvejende institution Sillerup Mølle, Willy Freese, vil fortælle om støtteforeningen "Sillerups Venner", der efter 5 generationer i Freese-slægten, viderefører Sillerup Mølle med respekt for det gamle bygningsværk i Fjeldsted. Sillerup Mølle er en håndkrøjet hollandsk Galerimølle fra 1859.

Den hvidkalkede mølle, der i klart vejr, kan ses fra motorvejen, er fredet og ligger på den gamle grænse i tiden frem til 1920.

Vi ældre medlemmer, erindrer med glæde tiden fra 1985 til årstusindeskiftet, hvor formanden for "Sillerups Venner", Klaus Eggers Hansen, med stor entusiasme fortalte om arbejdet i Sillerup Mølle. Møllen, der blev fredet i 1998, har været, og er stadig, samlingssted for møllelaug under uddannelse, og ikke mindst med mange turister, der suger til sig af det gamle håndværk og nyder atmosfæren når kværnen kører, eller den gamle Deutz-diesel motor startes op.

En sjælden aktivitet er "Bagehuset", hvor bager Lorenz på åbningsdage, bager de lækreste brød, hævet og bagt i den gamle stenovn.

Fra Sillerup Mølle går turen mod **Damgaard Mølle** der er kendt i møllekredse for dens produktion af boghvede, der formales og sælges året rundt, men for boghvede-entusiaster er det de 3 S'er "Sidste Søndag i September", der krydses af i kalenderen. Den dag hvor møllelaugets damer er af huse med dampende boghvedegrød i forede vidjekurve! Grøden serveres med sukker og kanel samt drikkevarer efter behag af saft eller øl. Efter det solide måltid beses den velholdte mølle med museumsloftet og motorrum til den 15 HK Körting dieselmotor der er meget velholdt. Boghvedemøllen er den bedst bevarede i Danmark og facinerende med al dens snoretræk og sorterværk, der fastholder den besøgende. Boghvedefrugten er et hårdt trekantet korn, der skal være meget tørt før skallen kan knuses. Til det brugte man den gamle tørreovn (nu elektrisk). Græsplænen omkring møllen anvendes til såvel lejrskole som naturlegeplads. Det øvrige friland anvendes til parkering og der sås hvert år ½ tdr. land boghvede til skårlægning og høst. Vor guide, der bor på møllen, vil også fortælle om et spændende fremtidsprojekt der er i støbeskeen! Damgaard Mølle er opført i 1867 og ligger historisk nær Hærvejen og Immervad Bro, nær Rødekro. Driften af møllen ophørte i 1974 men allerede i 1978 samledes en kreds

af beboere, med læge Gert Jakobsen som initiativtager, til et møde om restaurering af Damgaard Mølle.

I dag er det "Damgaard Møllens Venner", med en bestyrelse på 9 og ca. 30 frivillige, der deltager i det praktiske arbejde. Mirakuløst klarede det aktive møllelaug stormen i 1999, hvor møllen kom i bagvind, så mølleaksel og vinger blæste ud! Det er Erna og Christen Poder som bor i den gamle møllebolig, der vogter og passer møllen i det daglige. Det er også dem der vil servere den lækre boghvedefrokost for deltagerne!

Brundlund Mølle eller Slotsmøllen ligger i Åbenrå ved samme vandløb som Nymølle, nemlig Mølleåen der løber forbi Brundlund Slot ud i Åbenrå Fjord. Bygningerne har oprindeligt været brotårn med skydeskår ved vindebroen til Slottet. Bygningen der er anlagt omkring 1530, var tænkt som et led i forsvaret af den dæmning som førte over voldgraven til Slottet.

Vandhjulet der går ved underfaldsvand, er et såkaldt udstikkerhjul (padlebladshjul), hvoraf der kun har været 3 i hele landet, nemlig Lindved Mølle på Fyn, Fladså Mølle

*Det store vandhjul på Slotsvandmøllen i Åbenrå.
Foto: Per Gliese*

på Sjælland og her Slotsmøllen i Åbenrå. I 1940'erne købte Åbenrå Kommune møllen og anvendte den i begyndelsen af 1950'erne til beboelse, samtidig med, at møllen fik en gennemgribende restaurering. I årene 1984 -1994 blev vandhjulet udskiftet og Åbenrå kommune stillede møllen gratis til rådighed for Byhistorisk Forening, hvor også læge Gert Jakobsen, Rødekro, var initiativtager. Der findes stadig vandhjulsaksel med gravhjul og lodret aksel med stjernehjul, ligesom broværker for to kværne. Bygningen blev sidst brugt som lagerrum for Åbenrå Museum.

Anna Marie Lebech skriver i sine møllebøger citat: "Brotårnet, med de tre skydeskår i vandmøllens metertykke mure var et perfekt forsvarsanlæg, ikke blot i Danmark, men også i europæisk sammenhæng, er et sådant fremskudt portforsvar kombineret med en mølle, et særsyn."

Rudbøl Rasteplads.

Fra det frodige Østjylland, tager vi nu turen de ca. 50 km. imod vest til Tønder og Møgeltønder, hvor vi i "Møgeltønder Kog" gør holdt i Rudbøl, vor guide vil fortælle om Vidåen der løber herfra op til Vidå-sluserne i vadehavet og dets fauna. Ved grænsebroen syd for Rudbøl ligger en møllebolig, der førhen var en vandmølle dengang grænsen var længere sydpå. Møllen har antagelig haft indtægt på bropenge og gæstgiveri. Rudbøl er i dag kendt for flere maleriske kroer lige før grænsen.

Efter Rudbøl kører vi nordpå igen, for at køre helt ud til Vadehavet. Vi skal besøge **Højer Sluse**, hvor vi også skal indtage vores eftermiddagskaffe på restaurant Slusen Højer. For dem der har lyst, bliver der mulighed for at gå en tur i dette fantastiske område.

Når vi har indtaget eftermiddagskaffen kører vi til Højer Mølle, der er en gallerimølle fra 1857 hvor undermøllen er i to etager med kælder og opført som hvidkalket grundmur.

*Højer mølles spændende inventar, venter på os.
Foto: "Møllens" arkiv*

Overmøllen og hatten er af træ og tækket med spåner. Et særpræg ved hatten er, at "skøjterne" (glideskoene) er erstattet med træruller af hårdt træ. Hatten er desuden forsynet med sikkerhedsbøjler, så den ikke vipper bagover ved eventuel bagvind! **Højer Mølle** ligger højt, ca. 30 m over havet, og ligger således i et tidligere stormflodsområde og har dertil en permanent udstilling om stormfloden i 1976, med en plan over det fremskudte dige og den nye sluse ved Vidåen. Højer Mølle er flere gange blevet renoveret og fornyet siden den første Stubmølle i 1569.

I 1977 blev det udvidet til Mølle og Marskmuseum, hvor møllehaven er en attraktion med Lysthus og gamle planter, en slesvigsk have, hvor turisterne er velkomne med madkurven.

Ved renoveringen i 2006, fik Højer Mølle ny hat og vinger, ny spånbeklædning på kroppen samt en ny galleriomgang og således klar til turistsæsonen.

På vej retur til Haderslev Vandrehjem gør vi et fotostop ved Ballum Drikkevandsmølle i Ballums enge. Disse møller blev opført i 1836 til at pumpe drikkevand til Kreaturerne i

området. Ved hjælp af en snegl trak de vandet op fra åen til en gravet ved grøft og ved sidegrøfter ledtes vandet til engarealet så kreaturerne, der græssede også havde frisk vand.

Disse møller virkede helt frem til omkring 1960, da møllerne løb løbsk i en storm og blev ødelagt. De blev dog repareret da de skulle bruges i en film om vindmøller i 1968.

I 1978 blev de igen svært beskadiget i en storm, men blev igen repareret så møllerne nu atter kan fungerer med snegle og sejl. De bruges dog ikke mere til deres oprindelige formål.

Tilmelding, priser og betaling

Prisen for deltagelse i hele årsmødet er kr. 1.500,- pr. person. Ønsker man enkeltværelse koster det kr. 400,- ekstra.

Har man ikke mulighed for at deltage i hele årsmødet, kan man tilmelde sig til hele lørdagen inkl. mølletur og festmenu, for kun kr. 500,-.

Man tilmelder sig enten ved at ringe eller skrive til Kirsten Jervelund eller Søren Hansen. (se forrest i Møllen) Efterfølgende kan man få tilsendt et indbetalingskort, eller man kan overføre beløbet til foreningens girokonto: 903 3785

Sidste frist for tilmelding: 1.maj 2010.

Sådan finder du Haderslev Vandrehjem.

Haderslev Vandrehjem ligger på Erlevvej 34, Haderslev.

Kommer man i bil tager man afkørsel nr. 68 og kører mod Haderslev. Ved det første lyskryds drejer man til højre og passerer Haderslev Dam. Når man har passeret Dam-

men drejer man igen til højre ved Q8-stationen. Haderslev Vandrehjem kommer på højre side ca. 300 m fremme.

Ønsker man at tage den offentlige transport, kan man tage toget til Vojens og tage bus nr. 33 til Haderslev. Bussen holder ved Haderslev Dam, hvor der er ca. 300 m til vandrehjemmet. Busturen tager ca. 20 min.

Ballum Pumpemølle, er sidste besøg, inden hjemturen.

Foto: "Møllens" arkiv

Morten skubber vingerne i gang på Ringsted Vindmølle, nu med 25 års erfaring.

Foto: Per Gliese

Af: Per Gliese

Torsdag den 28. januar 2010 havde Morten Sørensen ("Morten Møller") været ansat hos PBI Holding A/S i 25 år, med ansvar for drift og vedligeholdelse af Ringsted Vindmølle.

Det hele begyndte tilbage i 1983,

hvor en af stifterne af Glunz og Jensen A/S og Kærup Erhvervspark, Bjarne Jensen, købte møllen på Køgevej og besluttede sig for, at den skulle sættes i stand og igen fungere som mølle.

Den tømreruddannede Morten Sørensen var på daværende tidspunkt

ansat hos møllebygger John Jensen i Odsherred. Han var med til at sætte møllen i stand udvendigt og blev efterfølgende ansat til at føre planen med en fungerende mølle ud i livet.

Hele året 1985 gik med at istandsætte møllens indre og få det til at fungere. "Jeg måtte rundt og købe

*Den glade jubilar.
Foto: Per Gliese*

*Administrerende direktør for PBI Holding A/S, Lene Stengade, holdt første tale for Morten.
Foto: Per Gliese*

*Kirsten Henriksen, leder af "Historiens Hus – Ringsted Museum" takkede Morten for det gode samarbejde gennem årene.
Foto: Per Gliese*

de nødvendige dele fra nedlagte møller rundt omkring i Danmark. Det var en spændende opgave", husker Morten Sørensen.

"Arbejdet i møllen igennem de 25 år, har budt på mange spændende og udfordrende oplevelser. Jeg glemmer aldrig stormen i 1999. Jeg lå oppe på loftet i møllen hele natten og passede på, "siger den nu 51 årige jubilar.

Jubilæet blev fejret med en reception i Cafeen på Ringsted Museum, der ligger lige ved siden af Ringsted Vindmølle.

Venner, forretningsforbindelser, filmfolk og andre mølleinteresserede, var mødt talstærkt op på dagen, for at ønske den altid glade og sprudlende "Morten Møller" tillykke på den store dag.

Morten er en god fortæller når han viser rundt i møllen. På jubilæumsdagen var der også gang i den fortælle-glade møller, som underholdt gæsterne, når ikke der blev indtaget mad og drikkevarer.

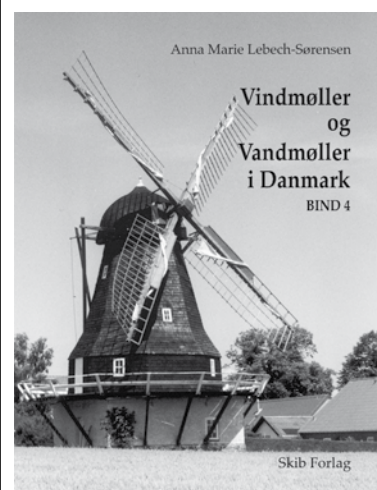
Taler til jubilaren fra administrerende direktør for PBI Holding A/S, Lene Stengade, og Kirsten Henriksen fra "Historiens Hus Ringsted Museum", var også blandt dagens højdepunkter.

Bjarne Jensen døde tilbage i 2004, men inden da lovede Morten Sørensen ham, at han nok skulle passe godt på møllen. Og den opgave er der ikke tvivl om, at han tager meget alvorligt.

Morten Sørensen udtaler at han er meget glad for at møllen er lige så flot i dag, som for 25 år siden, da det hele begyndte. Og jeg håber meget, at jeg kan blive ved med at have ansvaret for møllen, indtil jeg går på pension.

Kilder: Dagbladet/Ringsted den 27. januar 2010

Bladet "Møllen"

Anna Marie Lebech-Sørensen
Vindmøller og Vandmøller i Danmark
Møllerne beskrives indgående ud fra tekniske, historiske – herunder personalhistoriske – samt bygnings- og landskabsmæssige særpræg.

Hvem byggede møllen, munkene, kongen, greven eller en bondemand, hvornår blev møllen købt eller solgt. Møllerne er illustreret med mange farvefotos.

Forord ved H.K.H. Prinsgemalen.
Bind 1 indeholder 240 sider, indbundet 298 kr.
Bind 2 indeholder 228 sider, indbundet 298 kr.
Bind 3 indeholder 248 sider, indbundet 298 kr.
Bind 4 indeholder 352 sider, indbundet 298 kr.

Skib Forlag

5771 Stenstrup · Tlf. 62 26 33 58
www.skibforlag.dk

Trente Vind – og Vandmølle

Trente Vind- og Vandmølle omkring 1885.

Foto: Vester Hæsinge lokal historisk arkiv

Af Bjarne Brøndgaard og Marie Kallehauge

Ti kilometer nord for Faaborg, i udkanten af Svanninge Bakker, ligger Ny Stenderup, en lille landsby med en aktiv beboerforening. Foreningens logo er en ældre tegning af Trente Vindmølle der knejser på sin bakketop.

Det glæder os utrolig meget her i byen at ejeren af vindmøllen, Claus Bjørndal Bagger, for nylig har fået møllehatten op igen efter en større restaurering. En blikstille, solrig septemberdag, der var nøje udvalgt efter meteorologernes forudsigelser, kom et par kraner og den nervepirrende aktion tog sin begyndelse. Der skulle præcision, tid og omhyggelighed til for at få den tunge hat helt i balance. Da alt var under kontrol blev den løgformede hat stille og roligt hævet op over møllen. Alle holdt vejret i spænding, vi turde næsten ikke se op, for hvis det nu glippede at få hatten til at falde på plads. Tankerne gik over 100 år tilbage i tiden. Hvordan i alverden har møllebyggerne da båret sig ad med at få en tung hat anbragt på en mølle?

Den gang kunne man ikke lige leje en BMS kran med masser af teknik og kræfter. Tilbage til nutiden. Med kranfolkenes ro og besindighed og en masse erfaring lykkedes operationen til fuldkommenhed, og alle åndede lettet op.

Hatten er nu kobberbeklædt, hvor den før var tækket med træspåner. Den er smuk og langtidsholdbar og nu er den til stor fryd for øjet igen på sin rette plads, og vi venter spændt på at vingerne en dag, forhåbentlig inden alt for længe, også bliver restaureret og kommer op, så Trente Mølle – endnu engang – rejser sig som en Fugl Fønix af asken.

Trente Mølle er et vartegn for byen og egnen som vi meget nødig vil undvære, og hatten af for en privatperson som Claus der de seneste ti år har arbejdet ihærdigt på at restaurere møllen. Han overtog den i 1999. Da var den i forfald og orkanen samme år var hård ved den gamle mølle. Stolperne der holdt rundgangen blev revet af på nær én og en hel del tagspåner blæste af.

Med stor respekt for møllens oprindelige formål har Claus indrettet sig en spændende beboelse i tre eta-

ger og al hans fritid og sparepenge er brugt på restaureringen såvel inde som ude.

Her på egnen har vi fulgt arbejdet med stor interesse, og vi har i beboerforeningen sat os for at finde frem til Trente Vindmøllens historie.

Da vi ved at arkivet i Vester Hæsinge har papirer liggende om møllen, har Beboerforeningen allieret sig med arkivleder Marie Kallehauge for at få noget mere at vide om møllens historie og Marie kan fortælle at:

Vindmøllen er en såkaldt gallerihollænder opført i 1872 af ejeren af Trente Vandmølle Christen Rasmussen Trentemøller. Der var god søgning til hans vandmølle, men ikke altid lige meget vand, og derfor ville han gerne supplere med vindkraft. Bakken lige nord for gården var perfekt til en vindmølle, men den tilhørte ikke Christen, så den måtte først erhverves af en gårdmand i Gammel Stenderup. Christens halvbror Niels Hansen fra Ølsted var meget passende møllebygger, så han stod for byggeriet. Møllen havde et vindfang på 30 alen og var forsynet med jernaksel og regulerende sejlssystem. Det

Claus Bagger får gode råd af møllebygger John Jensen, i forbindelse med restaureringen af møllehatten.

Foto: Per Gliese

gik godt for Christen Trentemøller, så godt at han i 1886 kunne bygge et nyt stuehus, hvor der blev indrettet bageri i kælderens, sådan at man fra vandmøllen kunne trække de forskellige bagerimaskiner, centrifuge og to kværne. Tærskværk, hakkesmaskine m. m. fik også trækraft fra vandmøllen. Der var ca. 80 tønder land jord til møllen og Christen havde en stor, fin kvægbesætning og eget mejeri.

Den nye vindmølle lå højt, og kunne udnytte selv de svageste vinde, og det var der brug for, for der var altid travlhed. Her på egnen var der, grundet jordens dårlige beskaffenhed, meget spredt bebyggelse og derfor var det ikke sædvane at bønderne kom til møllen med deres korn, fik det malet og kørte hjem igen. Nej, her var det Trentemølleren der sørgede for at kornet blev afhentet hos landmændene, fragtet til møllen hvor det blev malet, og derefter kørt retur i en radius af en halv snes kilometer.

Efterhånden som der kom god gang i bageriet hvor to brødvogne dagligt kørte rundt til kunderne ligesom der var bageriudsalg på møllen, skulle der males meget korn, tog vindmøllen over. Det var ikke usædvanligt at der blev malet 60 tønder rugmel og 15 sække hvedemel ugentlig alene til bageriet.

I 1895 blev der oprettet savværk ved vindmøllen. Savværket kom

fra Rindsholm ved Viborg, hvor det var blevet trukket af et vandhjul. Efterhånden som omegnens skove groede til, blev der meget arbejde på savværket. Der blev savet bygnings-tømmer til de sydfynske øer, der ikke selv havde skove. Fiskekasser, skibstømmer og bundgarnspæle var der efterspørgsel på, så det kneb efterhånden med kapaciteten på Trente Vindmølle. For det hændte jo også den gang, at det var vindstille.

Så blev der indkøbt en 12 hestes petroleumsmotor og den klarede det til omkring 1914 hvor den blev erstattet af et lokomobil, og efter krigen en dieselmotor.

Efterhånden var elektriciteten på hastig fremmarch, og den kom også her til egnen og dermed var Trente Vindmøllens storhedstid forbi. Bagerivirksomheden ophørte, savværket blev flyttet op i Ny Stenderup og omkring 1930 blev mølledriften indstillet, og de før så travle møllevinger stod stille hen. Børnene brugte møllen som "klatrestativ", og det var undertiden nogle halsbrækende lege den gamle mølle måtte stå model til. En mølle der ikke bruges, og ikke bliver vedligeholdt går hurtigt i forfald, således også Trente Mølle, der hurtigt blev miserabel at se på. Der blev gjort flere tiltag for at skaffe midler til vedligeholdelsen, en forening til Trente Møllens vedligeholdelse blev stiftet, for det var magtpåliggende for især egnens be-

folkning at bevare den flotte mølle, der lå rigtig smukt i det bakkede landskab.

Aviserne beskæftigede sig med jævne mellemrum med problemet "projekt Trente Mølle". Således fortæller en stor overskrift i 1949 sit tydelige sprog: "Trente Mølle i Forfald. 14 år siden den blev reddet fra nedbrydning, men en ny redningsaktion er påkrævet".

Videre skrives der i artiklen:

Højt og flot står Trente Mølle på en af de fynske alpers sandtoppe. Lyngens herredømme, granens og fyrrens fremtrængen, sandstormens hvirvel og regnbygens hårde slag har den oplevet. Dens dage som mølle med korn i kværn og sus i sejl er for længst forbi. Nu er den bare en institution, en fortidslevning, men prist og værdsat af alle vejfarende. I 1935 var møllen på sammenbruddets rand, men behjertede mennesker trådte til og rakte en hjælpende hånd. Der blev samlet ca. 5.000 kr. ind og bygningen overgik til en selvejende institution. En restaurering blev foretaget, og den gamle mølle fik nye vinger. Årene gik, og de fleste af møllens velyndere fra 1935 er nu døde eller rejst fra egnen. Nu er Trente Mølle i forfald igen. Dens skrog rådner, vinduerne slås ud af drengene, møllegangen falder ned, og hvis der ikke snart sættes en ny redningsaktion i gang, vil den kendte og landskabsprydelige møllebyg-

Trente vandmølle omkring 1910.

Foto: Vester Hæsingelokal historisk arkiv

ning snart falde helt sammen, og så rejses den aldrig mere igen.

Gartner A. Chr. Hansen, Trente Vandmølle der i sin tid var med til at redde møllen fra fortabelse, har i mange år betalt mindre reparationer og udredet dens skatter til det offentlige, men han kan ikke være forpligtet til at fortsætte med sådanne ydelser til en selvejende institution. Fejlen ved 1935-aktionen var, at der ikke blev skabt et så stort fond, at de årlige vedligeholdelser kunne gennemføres.

Hvis møllen skal reddes, er det på høje tid at egnens befolkning og andre interesserede kredse finder sammen i fælles bestræbelser for at sikre møllens fremtid.

For nylig var der fra Nr. Broby et eksempel på, at beboerne sluttede sig sammen i en forening, der havde til formål at redde Vøjstrup Mølle fra nedbrydning og salg. Et lignende samarbejde kunne sikkert etableres, når det er Trente Mølle talen er om.

Den gamle bygnings fald vil betyde en forringelse af Faaborgegnens værdier. Trente Mølle fortjener at blive reddet endnu en gang.

Således berettes i avisen i 1949, men hverken denne artikel eller mange efterfølgende i de kommende år bragte møllens restaurering nærmere, og forfaldet fortsatte, så møllen efterhånden lignede en ruin.

Sidst i 1960-erne blev der lavet beregninger over en restaurering. Da regnede man med, at det ville koste ca. 70.000 at restaurere møllen.

I 1972 så det endelig ud til, at der kom skred i sagen. Da bevilligede Broby Kommunalbestyrelse, efter en lang debat, 8.000 kr. til hjælp til en istandsættelse. Men der skulle mange penge til, og de har åbenbart ikke kunne rejses, for der skete ikke mere, selvom formanden for bevarelsesforeningen arkitekt Arne Ludvigsen, tidligere ejer af Østrupgård, gjorde et utrætteligt arbejde for at rejse penge. Ludvigsen havde tidligere opkøbt, for størstedelen for egen risiko, jorden omkring møllen, for at sikre møllebakken. Arne Ludvigsen døde i 1973 og arbejdet med møllens bevarelse mistede en stor

Trente vand og vindmølle i skøn forening. Vindmøllen mangler omgangen og er så småt i forfald. Årstal ukendt?

Foto: Vester Hæsing lokal historisk arkiv

forkæmper. Så gik der yderligere en halv snes år, men i 1985 skete der endelig noget. Det var en tid med stor arbejdsløshed og Broby Kommune fik startet et beskæftigelsesprojekt hvor unge arbejdsløse skulle hjælpe med at restaurere møllen, under en møllebyggers ledelse. På det tidspunkt var det arkitekt Jan Hansen på Østrupgård der ejede møllen, og han var også formand for "Foreningen til Trente Møllens bevarelse". Foreningen havde lejemaal og råderetten over møllen, forudsat at den sørgede for vedligeholdelsen. Et længe næret ønske hos foreningen blev opfyldt, da den fik tilsagn om statspenge fra det såkaldte "iværksættertilskud". Der skulle dog skaffes flere midler via fonde og pengeinstitutter. Amtets beskæftigelsestilbud "Kastaniely" i Svanninge lavede træspånerne til beklædning af møllen, og Jan Hansen var primus motor i arbejdet med at skaffe midler.

I 1988 var den store restaurering tilendebragt, og den gamle mølle fra 1872 havde rejst sig af asken, og stod nu som i tidernes morgen og knejste på sin fredede møllebakke.

Nu skulle man tro, at møllen kunne holde i mange år, men desværre blev restaureringen aldrig helt tilendebragt med det resultat, at møllen var utæt og tagdækningen af træspåner blev aldrig imprægneret og vedlige-

holdt, og det resulterede i, at tagspånerne vendte "den forkerte" side op og møllen forfaldt hurtigt igen.

"Foreningen til Trente Møllens bevarelse" var for længst løbet ud i sandet, så her var ingen hjælp at hente og i 1999 solgte Jan Hansen på Østrupgård så møllen til den nuværende ejer Claus Bjørndal Bagger, og lige siden har vi her på egnen med interesse set på, og glædet os over enhver lille forbedring, der er foretaget på "vores" dejlige mølle.

Det er en meget bekostelig affære at vedligeholde en vindmølle og måske var det en ide at genoplive "Foreningen til Trente Møllens bevarelse".

Ny Stenderup Beboerforening

På dette foto af Trente Mølle og savværk, ses til venstre Christian Christiansen.

Drengen i midten er Carl Bruun med hunden Bob og manden til højre hedder Hans Chr. Andersen. Foto: Vester Hæsing lokal historisk arkiv

Hollandsturen september 2010

Af: Per Gliese

Møllen som kaldes "Sint Victor" i byen Heeze, er en af turens mange møller.
Foto: Gerard Sturkenboom

Turen kommer til at foregå i perioden fra den. 8. til og med den. 13. september 2010.

Vi skal bo på et hotel i byen Den Bosch eller "s-Hertogenbosch" som den hedder officielt. Byen ligger i den sydhollandske provins, Brabant.

Ud over besøg på en masse spændende vand- og vindmøller, vil der blive sejltur fra Rotterdam til møllerne ved Kinderdijk. Sejlturen ved møllerne i Kinderdijk, vil indeholde

et ca. 5 timers langt program, starten med introduktion om møllerne vi skal se, kaffe og æbletærte, sejlturen med et besøg på en af møllerne, og når vi kommer tilbage vil der i en tilhørende restaurant blive serveret en såkaldt Barbecue med 5 forskellige slags kød og hvad dertil hører.

Kanal rundfart i byen "s-Hertogenbosch", besøg på Jeroen museet samt besøg i den store og smukke St. Jan kirke.

Kirken St. Jan i byen, "s-Hertogenbosch", også et af tures mål.

Foto: Gerard Sturkenboom

Når alle detaljer og aftaler er helt på plads, vil vi bringe program og tilmeldingsfrist m.m. i næste nr. af "Møllen".

TADRE MØLLE

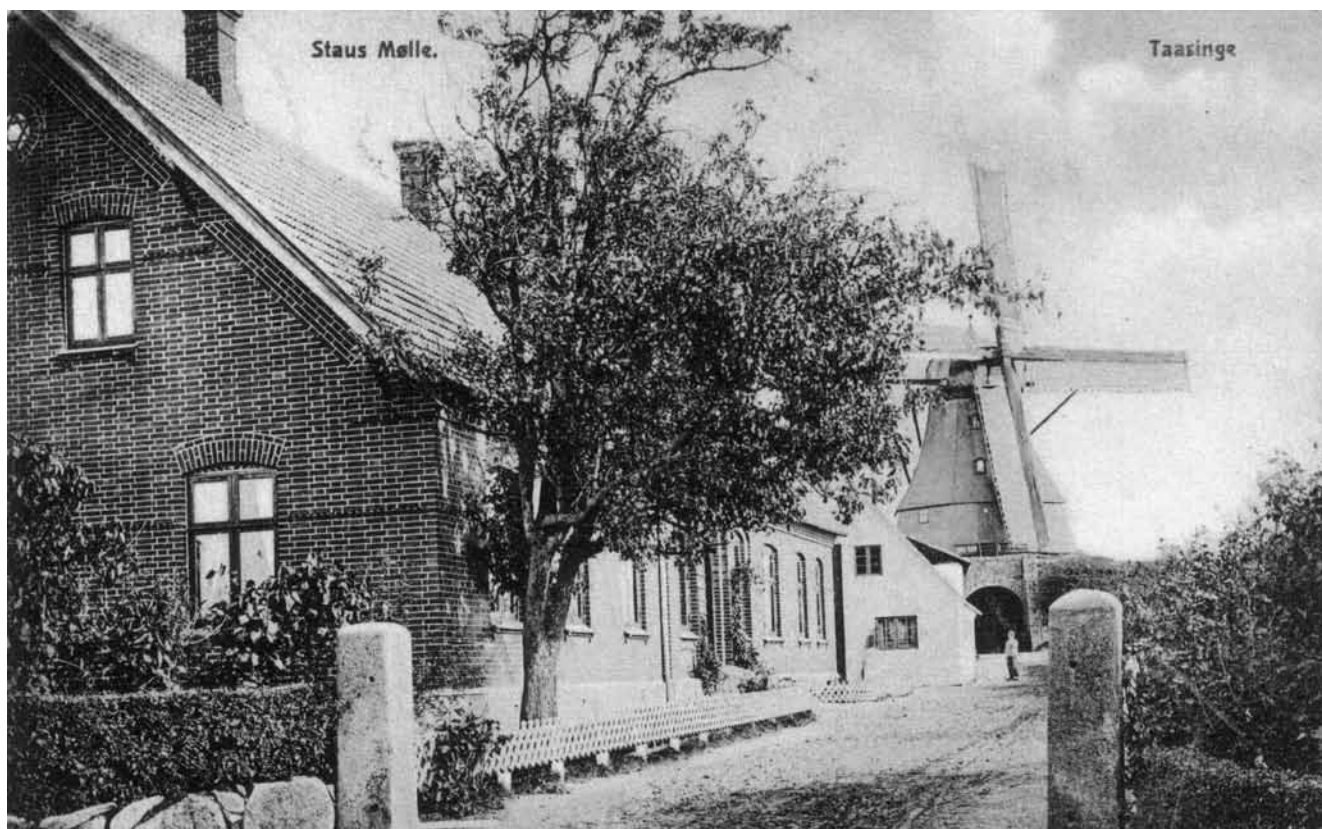
Tadremølle drives i dag som 1800-tals møllegårdsmuseum og naturcenter under Roskilde Museum med fokus på Elverdamsdalens spændende kulturmiljøer (masser af møllehistorie, Sjællands største kilder og herregården Aastrup i nærområdet). På møllegården kan man bl.a.

- x se udstillingen "Elverdamsdalen og møllerne" og opleve 1800-tals møllen i funktion
- x nyde lægeplantehaven og kældergården og vandre ad de smukt anlagte trampestier
- x bestille en omvisning med fortælling om dalen og demonstration af vandmøllen
- x bestille undervisning med temaer bl.a. omkring 1800-tals gården og vandenergi
- x overnatte på naturlejrpladsen (større grupper skal forudbestille)
- x forfriske sig med kaffe og kage m.m. i møllecaféen (større grupper skal forudbestille)

Åbningstider 2010: 1.-5. april, påskeåbent. 1/5 - 30/6: Lørdage, søn,- og helligdage
1/7-15/8: Lørdage og søndage. 16/8- 31/10: Lørdage og søndage, samt 18.-22./10 (efterårsferie)
Åbningstider alle dage: 11-16. Entrépriser: 25 kr, unge under 18 år gratis

Læs mere om møllens historie, undervisningstemaer, særarrangementer, aktuelt nyt, priser, mølleforening m.m. på www.roskildemuseum.dk

Tadremøllevej 23, 4330 Hvalsø. Tlf. : 59194001 / 40356187. tadremoelle@post.tele.dk

*Staus Mølle fra begyndelsen af 1900-tallet.
Foto: Per Glieses postkortsamling*

Staus Høj og Staus Mølle på Tåsinge

Af Frode Engbæk

Al jord på Tåsinge, således også Staus Mølle, hørte under stamhuset Tåsinge, Valdemar Slot, hvorfor Christian Didrik Feldthusen i 1834 fik den gamle Staus Mølle i fæste efter Per Stausmøller, som var barnløs.

Efter overleveringen fandtes, efter at også Per Stausmøllers kone var død, et papir, i følge hvilket der skulle ligge penge fra den gamle møller til 2 nye møllesten, men pengene var forsvundet. Disse skulle konens søster, Peder Fogeds kone i Lundby, efter sigende være kommet i besiddelse af, og for den gamle møllers penge skulle de sammen have fået en fæstegård.

Christian Feldthusen fik altså ikke 2 nye møllesten til stubmøllen på den konto.

Staus Mølle er opkaldt efter Staus Høj, som tidligere var en af øens

mest kendte og bedst bevarede oldtidsminder. I følge et sogn skulle Kong Staus være begravet i højen.

I 1847 nedrev Christian Didrik Feldthusen den gamle stubmølle for at opføre en mere moderne og tidsvarende hollandsk vindmølle. Den gamle stubmølle var bygget ovenpå en gammel gravhøj, om hvilket det blandt andet hedder i en beskrivelse fra 1823:

”Men frem for alle mærkeligt er et gravkammer under Jorden, fundet i en høj kaldet Staus Høj imellem Søby og Skovballe. Det er stort og rummeligt, sat af meget svære flade sten og dækket med lignende. Mellemrummene er meget net udfyldte med mindre sten. Dets indvendige form er omtrent som en liggende flaske. Gravkammeret blev beskrevet således: Dette er 5 3/4 alen langt, 3 alen bredt og næsten 2 alen højt. Oven på højen, lige over gravens indre kammer er oprejst en vejrmølle,

hvis fod hviler på gravkammerets dæksten, der ved højens øverste flades udjævning er kommet til syne. Når møllen er i gang, høres det tydeligt nede i graven, men det er ikke muligt at iagttage den mindste rystelse i stenene.

Den nye mølle anlagde han også oven på Staus Høj, og ved at gennemgrave den gamle gravhøj brugte Feldthusen højens gamle gravkammer til den nye mølles gennemkørselsport.

Under arbejdet med at grave gennem højen fandt Feldthusens møllersvend Knud Nielsen Olsen en guldbelagt kobberarmring, hvilket indbragte Knud Nielsen en findeløn på 33 rigsdaler fra Den kongelige Commission for Oldsagers opbevaring, det senere Nationalmuseum.

I Den kongelige Commissions protokol er ringen under nr. 9802 beskrevet således: En guldarmring (håndledsring), forfærdiget på en

ganske egen måde med hensyn til at spare på guldet. Det er nemlig en temmelig tynd guldplade, der er udhamret og ombøjet om en kobberplade, hvoraf endnu dele er tilbage. Enderne af ringen er afskårne og blot bøjede imod hinanden; på disse er anbragte ombøjede stibegirater. I Museet findes foruden en eneste ring, som har lighed med denne. Den er fundet af møllersvend Knud Nielsen Olsen i Staus Mølle i en hob jord som blev udkørt på marken fra en gravhøj, der kaldes Staus Høj og ligger i nærheden af Møllen. Værdi 33 rigsdaler udbetales til finderens".

Udover ringen blev der ved gen-

nemgravningen fundet brudstykker af andre mindre oldsager.

På grund af brud på gravfreden eller naturens luner nedbrændte den endnu ikke fuldførte mølle i december samme år ved et lynnedslag.

Christian D. Feldthusen fik dog bygget en ny mølle, som han drev til sin død i 1869. Møllen blev derefter overtaget i fæste af Christian Feldthusens unge søn Marius Peter Feldthusen. Peter Feldthusen fortsatte i faderens fodspor som møller. Peter Feldthusen frikøbte møllen i 1911 og solgte den i 1913 til sin søstersøn Rasmus Bukkehave. Efter Rasmus Bukkehave gik møllen

ud af familiens eje og blev på et tidspunkt købt af møller Henrik Nielsen, som drev møllen indtil den ophørte. Staus Mølle fungerede indtil omkring 1950, hvor toppen af møllen blæste af. De følgende ca. 30 år lå resterne af møllen på den tidligere gravhøj, indtil ruinerne af møllen blev fjernet i 1980 af Henrik Nielsen søn, Hans Ove Nielsen.

Tilbage af Christian Didrik Feldthusen hollandske vindmølle fra 1848 er i dag kun den i kampesten opmurede gennemkørselsport gennem den tidligere gravhøj.

Nationalmuseet har følgende beskrivelser af Staus Høj:

- Berejser: H. Petersen fra Nationalmuseet, Danske Afdeling, Danmarks Oldtid (Sognebeskrivelsen i 1876):

I Staus Høj, hvorpaa en Mølle er bygget, har ligget et af 9 store stene bygget gravkammer, der beskrives som "flaskeformet"; med Indgang (der dannede halsen). Der findes kun 1 dæksten over kammeret, flere over Indgangen. Foruden knokler fandtes her flintkiler og spyd. - I den østre side af højen er fundet stykker af en bronzedolk eller sværd "nær" den til Museet sendte guldring.

- Tåsing Museumslaug den 17. oktober 1975:

Tåsinges fortidsminder, nr. 60: Jættestuen i "Staus Høj" var tidligere et af øens mest kendte og bedst bevarede oldtidsminder, men nu desværre også det mest mishandlede og ødelagte, dels af skattegravere og dels af møllebyggere. Det må nu betragtes som fuldstændig sløjet og ødelagt. Ifølge Nationalmuseets sognebeskrivelse skal der i kammeret foruden knogler være fundet flintredskaber og i den østre side af højen tilige stykker af en bronzedolk og en guldring.

Da Chr. Feldthusen overtog Staus Mølle, var der en stubmølle efter Per Stausmøll er. Møllen blev brudt den ned i 1843 (eller 1847?). Han gennemgravede så højen, hvorpå møllen stod, og det må formodes, at gravkammeret derved blev totalt ødelagt. Ved den lejlighed fandt møllersvend Knud Nielsen den omtalte guldring, som kom til Nationalmuseet (findeløn 30 rigsdaler). Feldthusen byggede så en hollandsk vindmølle på stedet. Denne brændte imidlertid ved lynnedslag, før den blev helt færdig, og man fristes til at tolke det som "højfolkets" hævn over vandalerne! I bogen "Beskrivelse over Øen Thorseng" hvortil der kan henvises, giver pastor Lund en mere udførlig beskrivelse af jættestuen i Staus Møllehøj og slutter: "For nærværende tid findes der intet uden en af væggen udfalden sten".

I dag må vi konstatere at der ikke engang findes en udfalden sten!

Kilder:

- Johannes Feldthusen, Mogenstrup og hans slægt af Rasmus Nielsen, 1949-.

Udgivelsessted: Næstved : Johannes Feldthusen, 1996. 71 sider, ill.

- Johannes Feldthusen, Mogenstrup og hans slægt: Søgning i Statsbibliotekets materialer.

Side 1 af 1

- http://www.statsbiblioteket.dk/search/showrecord.jsp?record_id=horizon_498892 3. januar 2010

- <http://www.engbaek.com/familien/steder/staus.htm>

Kongstrup Mølle

Fortalt af Viggo Hansen, Hørve. År 2004.

Møllersvend på Frydendal Mølle Hans Nielsen, født 1826 i Søndersted. Bliver i 1854 gift i Frydendal Kirke med Otthea Dencker, datter af Murer Dencker på Frydendal. Året efter får de en søn Carl Hansen, født den 22. januar 1855. Få år efter flytter familien til Ny Hagested, hvor Hans Nielsen får arbejde på Gislinge Mølle. Da Carl Hansen bliver konfirmeret i 1869 kommer han i møllerlære på Vinstrup Mølle, og her er en møllersvend, Rasmus Jensen, som han bliver gode venner med og som lærer ham mange ting.

I 1873 bliver Drags Mølle ved Hørve, som er en stubmølle, udskiftet med en hollandsk gallerimølle, og samtidig flyttet til sin nuværende plads. Stubmøllen lå ca. 100 m. længere mod nordøst. Dette hører Rasmus Jensen i Vinstrup og da han nu gerne vil være selvstændig, køber han den gamle stubmølle og flytter den til Kongstrup ved Holbæk. Her får han oparbejdet en god forretning.

Da Carl Hansen har været møllersvend i nogle år, gifter han sig og stifter familie og bosætter sig i Holbæk, hvor han får arbejde på Holbæk Dampmølle. Men da Rasmus Jensen råder Carl Hansen til også at blive selvstændig, forpagter Carl Hansen omkring 1884-85 Ulkestrup Mølle ved Undløse.

Så sker der dette, at Carl Hansen's kone dør i 1889 fra mand og fem børn, og da Rasmus Jensen i Kongstrup forinden også er død, og hans enke gerne vil sælge, ophæver Carl Hansen sin forpagtning i Ulkestrup og køber Kongstrup Mølle og flytter hertil med sin familie. Han bliver gift igen i 1891, og da mølleriet stadig er i fremgang, bygger han i 1892 et nyt stuehus til møllen og i 1905 bliver den gamle stubmølle fra Drags Mølle udskiftet med den hollandske mølle. Denne og stuehuset eksisterer endnu.

Carl Hansen afstår i 1917 møllen til

Kongstrup Mølle i sine velmagtsdage, ca. 1920

Foto: Per Glieses fotosamling

sin søn Rasmus Hansen, og flytter med sin kone Marie Hansen til et hus på Vipperød Stationsvej, hvor han dør i 1927 og Marie i 1946. Begge er begravet på Agerup Kirkegård. Rasmus Hansen solgte Møllen den 1. januar 1962 til Eddie Russell, som omdannede den til restauration. Siden har den, haft en omskiftelig tilværelse indtil 1. oktober 2002, hvor den omdannes til bolig.

En mølles historie

Et markant bygningsværk, der endnu nogle steder rager op i landsbyen, er møllen, hvorom der kan fortælles en hel del. Møllen blev gerne bygget af en møllebygger, sommetider i forbindelse med den lokale tømrmester. Et sted blev tømrmesteren så glad for møllen da den var færdig, at han selv beholdte den. Møllen der blev bygget omkring 1874, blev imidlertid solgt nogle år efter til en anden møller, der også drev den nærliggende gård, kaldet "Møllegården". En anden møller der købte mølle og gård omkring 1905 - 1912 kunne have møllen i et halvt århundrede på grund af de gunstige tider, der dengang var for landmændene.

Møllen var gerne en hollandsk vindmølle med omgang. Den var i de fleste tilfælde grundmuret, d.v.s. den stod på et støbt fundament af

kampesten med en gennemkørselsport i midten, så vognene kunne køre derind, hvor sækkene med korn så blev hejst op i møllen til formaling. Dette var en såkaldt standardmølle for sin tid. Det er noget af en videnskab at bygge en mølle, som er sat sammen af mange interessante materialer og udstyr.

Man kan undre sig over, hvordan de dengang kunne skaffe alle de ting, der skulle bruges til en mølle, ligeledes hvordan de med datidens hjælpemidler kunne få det hele sat sammen og få til at fungere. Den store aksel i hatten, som vingerne sidder på, er af eg. På den sidder persen, som er et bremsetøj, almindeligvis udført i piletræ. Forbindelsen mellem vingeaaksel og den store drivaksel, der går ned gennem møllen, var et kronedrev - et tandhjul af fyrretræ med tænder af hvidbøg. Mange møllere havde gerne noget hvidbøg liggende til at lave tænder af, så de kunne udskifte dem, når de blev slidte. Vingearmene var af lærketræ og skroget tækket med spåner af fyrretræ. Hatten kunne drejes hele vejen rundt. Drejningen skete på mølleomgangen med svansen, en bjælke der gik ned fra møllehatten og afstivet med tværbjælker. På enden af svansen sad et spil med tandhjul og håndsving, og ved hjælp af kæder, der blev sat

fast i mølleskroget, kunne man dreje vingerne ”i vind”. Ved omskiftelige vinde skulle man passe på og dreje i tide, da møllen ikke kunne tåle at køre i ”bagvind”.

Vingerne havde gerne et vinge-fang på mellem 24 og 32 alen. De var enten forsynet med sejl eller havde selvsvikker, tynde træplader der sad på tværs af vingen, og kunne drejes ved hjælp af jernstænger. Sejlene skulle rulles ud og af på vingens træskelet på en bestemt måde, ellers kunne der gå kludder i det, og så var det ikke til at have med at gøre. Hvis sejlene var våde, og det blev frostvejr, var det endnu mere besværligt, da sejlene ligefrem kunne knække.

Der var gerne 2 eller 3 kværne i møllen, en eller 2 store til korn og en lille til gryn. Stenene var af rhinsksten, en stenart fra egnen omkring Rhinen i Tyskland, eller af kunststen, som var flintsten støbt i Cement.

Efterhånden som bøndernes behov for formaling af korn blev større, og der kom perioder med vindstille, kunne det knibe for møllerne at dække behovet. Mange fik da installeret en petroleumsmotor eller en elmotor. Med tidens udvikling fik landmændene selv deres egne kværne, og så blev der mindre og mindre korn at male.

Møllerne gav op, og selve møllen forfaldt. Til sidst blev den revet ned, hvis den da ikke blev indrettet til museumsmølle.

Ville man fra det øvrige Sjælland til Odsherred i gamle dage, det vil sige før 1770, havde man 3 muligheder. Man kunne køre over ”Draget” ved Dragsholm, som faktisk var den eneste faste vej dertil, forbi ”Røde Gård” i Vindekilde over Stubberup til Fårevejle. Her skulle man passe på, for Vejlen var ikke altid så let at passere. Især ved højvande kunne det godt være et farligt vadested inden man nåede ”Vejlekroen”, der lå i nærheden af det nuværende ”Kroenborg”. Når man så nåede toppen af Høve Stræde havde man den herligste udsigt over den flade Ellinge

*Møllen arbejder, ca. 1940 – 50
Foto: Per Glieses fotosamling*

Lyng, der på dette tidspunkt hverken var beplantet eller bebygget.

En anden mulighed for at komme til Odsherred, var at blive færget over i robåd fra Kisserup Hage på Tuse Næs til Kongsøre Næbbe i Egebjerg Sogn, og derfra følge vejen gennem Bråde, Egebjerg og Lestrup, Strandhusene, Kildehusene med Set.Karens Kilde og til Nykøbing. Færgestedet ved Gundestrup og Audebo blev først oprettet senere.

Man kunne også fra Svinninge i Tuse Herred komme til Vejleby i Hørve Sogn, hvis man turde tage Chancen, for Vadestedet over Svinninge Vejle var et meget farligt sted, især hvis vandet var oprørt, så man ikke kunne se, hvor man kunne færdes, for bunden var fuld af huller og store sten, og hvis en vogn væltede, kunne både heste og mandskab drukne. Der var en gård både i Svinninge og Vejleby der havde ret til at give rejsende ophold og forplejning, hvis vejret skulle give anledning til forsinkelse.

Men efter at Struense havde befaleet at anlægge nye veje for samfærdslen, blev her lavet en dæmning med en stenbelagt vej og bro over gennemløbet midt på. De store kampesten man skulle bruge til denne bro, hentede man på Tuse Næs,

hvor man vidste der var en stendysse, hvor overliggeren var meget stor. Herfra kunne man udfække de lange stensbjælker over bærepillerne. Mange stendysser fra oldtiden er gået til grunde på denne måde, se bare den smukke kampestensbro

*Klapperne er taget af møllens vinger i 1967 og den er nu indrettet til kro.
Foto: Ove Christiansen*

over åen ved Tuse Kirke, og den gamle Butterup Bro. Vejen fortsatte gennem Vejleby og Hørve Kirkeby, der var jo slet ingen bebyggelse hvor Hørve Stationsby nu er. Videre forbi Drags Mølle. Det var en stubmølle, der lå på Drags Bakke, det højeste punkt på Marken, omtrent ud for Dragsmøllevej Nr.37.

Så forbi Drags Møllegård med heste- og vandmølle, (altså Gl. Drags Møllegård), og gennem Alleen og Fruerlunden, forbi Slottet og ad Alleen til Vindekilde. Hvis man var fæstebonde eller på anden måde underlagt Slottet, måtte man når man passerede Røde-Gård, endelig huske at blotte Hovedet, for sæt at godsforvalteren sad ved vinduet og så vedkommende køre forbi. Hvis godsforvalteren var udenfor, skulle man stå af vognen og udover at tage hovedtøjet af, også bukke så dybt som muligt.

Fra Dragsholm Godsarkiver oplyses:

Den nye mølle til højre har overtaget driften, men den gamle Kongstrup Mølle pryder stadig i den lille by.

Foto: Allan Støvring Nielsen

Dragsmølle ligger vesten for Lammefjorden, og er en liden græsmølle, der må stå stille fra 1. Maj til 1. September, da den kun har et ringe tilløb fra en sømose, der ligger mellem Dragsholm og Møllen. Den har heller ikke ret meget vand

om vinteren på grund af dens ringe tilløb, og når vanddammen var frosset til, måtte møllen også stå stille. Derfor besluttede baronen på slottet i 1696, at lade møllebygger Eriksen fra København bygge en stubmølle på Drags-Bakke.

Debat om Egeskov Mølle

*Egeskov Mølle ca. 1955.
Foto: Per Glieses postkortsamling*

Hvad får læserne ud af svar på et indlæg, som aldrig er bragt?

I Møllen fra januar 2010 er der en artikel "Betragtninger om Egeskov Mølle", der angiveligt er henvendt

til mig, og jeg må derfor formode, at jeg har lov at knytte en bemærkning til den. Jeg skal gøre det kort.

Det er en højst besynderlig artikel! For det første er den redaktionelt så

rodet, at man ikke kan se, hvem der har skrevet den. Under overskriften står "Af Ejner Andersen og Verner Nielsen", men det kan ikke være rigtigt, eftersom Ejner Andersen

døde for nogle år siden. For det andet står der, at det er skrevet "som svar til Lise Andersens: Egeskov Mølle – igen – igen". Men den læser, der har bladret sine gamle blade igennem for at finde ud af, hvad det er, der svares på, har ledt forgæves, for omtalte tekst har aldrig været publiceret i Møllen!

I artiklen har redaktionen tilladt en udtalelse, som både er urigtig og i strid med Medieansvarsloven. At kalde en velrenommeret møllebygger for selvlært tømrer er uanstændigt, og uanset hvem der skrev, er det den ansvarshavende redaktørs forsømmelse, at det er trykt!

Samme redaktør skriver: "At Egeskov Mølle i visse kredse har fået betegnelsen "ulykkesmøllen" ...". Nej, det udtryk har den ikke fået i "visse kredse". Det var en etikette, som de fynske aviser satte på møllen i januar 1956, da hatten faldt ned. Dengang var jeg blebarn og møllebygger John Jensen endnu ikke begyndt at gå i skole. Meget kan vi sikkert gøres ansvarlige for, men ikke det.

Jeg skal ikke trætte læserne med at gå ind i en diskussion af de mildt sagt indforståede teknikaliteter, blot vil jeg gerne spørge: Hvad er redaktionens formål med at bringe et nærmest anonymt svar på et 2 år gammelt indlæg, som bladet ikke har bragt?

For læseren er det som at høre en halv telefonsamtale eller læse svaret

på et spørgsmål, de ikke kender.

For mig ser det ud som om mit gamle nyhedsbrev på Internettet nu blot er hentet frem af mølposen som led i promoveringen af én møllebygger på bekostning af en anden, og for at kaste smuds på en afdød, der ikke kan forsvare sig.

Af egen erfaring ved jeg, at hvis man indsender et indlæg, der er kritisk overfor redaktøren, kan det kun bringes, hvis redaktøren selv får lov at forkorte i det og komme med et langt svar, så hun er helt sikker på at få det sidste ord. Hvorfor er dette indlæg så ikke forelagt mig, som det så direkte er henvendt til, før det blev trykt?

Jeg synes, at redaktionen skylder både læserne, firmaet "Møllebygger John Jensen Aps" og mig et svar på, hvad meningen var med netop at bringe dette mærkelige indlæg. Var det et bevidst valg, eller sov man bare i timen?

Lise Andersen

Hadsund den 28. januar 2010

Læserindlæg

I januar-februar-nummeret af "Møllen" drejer siderne 16-18 sig om Egeskov Mølle. Det er vanskeligt at orientere sig i det skrevne, der begynder med en artikel, der hedder "Egeskov Mølle" af Susanne Jervelund, derpå en artikel, der hedder "Betragtninger om Egeskov Mølle"

angiveligt af Ejner Andersen og Verner Nielsen (sic!). På grund af et sideskift er det vanskeligt at se, om teksten på side 18 også skulle være skrevet af Ejner Andersen og Verner Nielsen. Den pågældende tekst er skrevet som et svar til Lise Andersens:

"Egeskov Mølle - igen-igen". For at få kastet lys over meningen med indlægget, har jeg ledt Møllebladene igennem for at finde Lise Andersens tekst; men forgæves.

Tekst og sprogbrug hjælper ikke meget til en forståelse af, hvad det egentlig går ud på; men hvorom alting er, så indledes der med nogle uforskammetheder, som jeg ikke kan forstå meningen med. Jeg citerer: "Vi må konstatere at vi ikke har faglærte møllebyggere til rådighed mere, dette arbejde udføres af "Autodidakte" tømrere, og med hensyn til arkitekter, har jeg aldrig hørt om nogen, der kunne bare lidt.-". Det er både "vi" og "jeg", der skriver; men uanset hvem, der gemmer sig bag teksten, så har jeg eet spørgsmål: - Hvad Fanden bilder vedkommende sig ind?

Jesper Herbert-Nielsen
Arkitekt m.a.a.

RINGSTED MUSEUM OG VINDMØLLE

Ringsted Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk Museum for Ringsted Kommune og drives sammen med byens smukt restaurerede vindmølle fra 1814.

Museet byder på:

- * LANDSTADEN RINGSTED: Landskab - Mennesker - Erhverv gennem 150 år.
- * DET DANSKE GULD - en udstilling om korn og mølleri.
- * OMVISNING I MØLLEN ved møller Morten Sørensen.
- * SÆRLIGE ARRANGEMENTER OG UDSILLINGER i skoleferier.
- * Åbningstid: Tirsdag-torsdag samt søndag kl. 11-16.
Januar samt enkelte helligdage lukket.
- * Omvisning kan bestilles (min. 10 pers.)

Køgevej 41 · Tlf. 5762 6900

Møller Morten Sørensen: Tlf. 5761 8521 · Mobil 2022 5191

Indlæg fra Michael Jensen

Først skal jeg beklage, at jeg føler mig usikker på, hvem jeg stiler dette til. I bladet er Ejner Andersen og Verner Nielsen angivet som forfattere, men da Ejner Andersen er død for nogle år siden, tillader jeg mig at formode, at indlægget er skrevet og indsendt af Verner Nielsen alene.

Verner Nielsen publicerer først et selvbestaltet syn, som han og Ejner Andersen lavede i 2005 til museumsinspektør Esben Hedegaard. Da ingen af de to nævnte sad med ved byggemøderne, kan de ikke vide, at enkelte af disse punkter faktisk blev bragt frem, men at arkitekten afviste, at det skulle laves. Adressaten er altså forkert, når kritikken rettes mod min afdøde far og vores firma. Andre punkter virker direkte besynderlige, som f.eks. pkt. 7 - kravet om tyndere reb i hejset. Her har vi brugt 32 mm tov, som det har været brugt overalt i vore møller. Det har stor bæreevne, men det er også nødvendigt for at imødegå slitage og mørning. Om det er nødvendigt, at det i dag kan bære 100 kg eller ej, er i mine øjne mindre vigtigt end at bevare møllernes autensitet - og der var faktisk engang, hvor tyndere reb kunne være en katastrofe for mølleren. I det videre skriver Verner Nielsen bl.a. "Hvis man på møllefilmen ser montagen af møllehatten kan det ses, at persebommens forreste ophæng, en solid træblok, er under niveau med møllehattens skøjter."

Så er det jeg spørger: "Ja, og hvad så?" Ved skribenten ikke, at vi i Danmark har to typer af perser: den overhængte og den underhængte? Den overhængte perse ligger over saxskæfterne (eksempel: Sillerup Mølle og Vibæk Mølle), mens den underhængte hænger under saxskæfterne (eksempler: Fejø, Hørsholm, Havnbjerg og altså også Egeskov Mølle). Disse perser fungerer normalt uden problemer. Jeg har set underhængte perser fra 1840'erne, der aldrig har været restaureret, og som fungerer perfekt. Hvis persebommen på Egeskov Mølle har gået

imod den indvendige side af møllen, så er det noget, den er kommet til, for den gjorde det ikke, da vi afsluttede arbejdet - og har tilsyneladende heller ikke gjort det, da Verner Nielsen og Ejner Andersen lavede deres ellers minutiøse syn i maj 2005, for så havde de vel bemærket det. At det kan ske ved sætninger i træet, skal jeg ikke kunne afvise, men så havde det jo været fint, om man havde gjort os opmærksom på det.

Jeg skal ikke gå videre ind i denne tekniske diskussion, som kun kan trætte læserne. Derimod er det mig magtpåliggende at tilbagevise Verner Nielsens bemærkning om min far, møllerbygger John Jensen, og vores firma Møllebygger John Jensen Aps, som jeg nu har overtaget: "Vi må konstatere, at vi ikke har faglærte møllebyggere til rådighed mere, dette arbejde udføres af "Autodidakte" tømrere..."

En ting er, at Verner Nielsen ikke kan styre sig selv og sine ytringer - han er en ældre mand - det kunne jeg nok bære over med, men jeg kan IKKE leve med, at redaktionen af Møllen ikke er sit redaktionelle ansvar bevidst, og at den tillader ytringer som ikke bare er urigtige, men som kun tjener til at miskreditere bestemte personer og firmaer.

Min far fik svendebrev som tømrer i 1969. Herefter kom han som svend til møllebyggerfirmaet N. P. Christensen i Glostrup - et højt estimeret møllebyggerfirma grundlagt i 1882. I 9 år arbejdede han her - udelukkende med møllebyggerarbejde - før han startede som selvstændig i 1978. Faktisk var han den eneste møllebygger herhjemme, der havde arbejdet i næsten 10 år under en mester, der var møllebyggeruddannet af den gamle skole.

Som selvstændig blev min far i mere end 25 år brugt som konsulent i møllesager af fredningsmyndigheder og de større museer herhjemme - at kalde min far en selvlært tømrer er en flabethed uden lige.

Jeg kan endvidere oplyse, at de svende, der gik på opgaven (Thomas Petersen og jeg selv), begge er udlært med svendebrev i 1994, og siden har arbejdet udelukkende med møllebyggerarbejde. Det var bl.a. mig, der udførte det praktiske restaureringsarbejde på Rødkilde Vandmølle - den eneste mølle-restaurering herhjemme, der har opnået at få Europa Nostra prisen.

I 32 år har mit firma trofast støttet "Møllen" med en helsides annonce i samtlige blade. Min far gik højt op i at hverve medlemmer til foreningen og var aktiv, da en vedtægtsændring måtte til for at redde foreningen fra at uddø. Jeg havde aldrig troet, at "takken" skulle være at se ham svinet til på selvsamme forenings bladsider.

*Med venlig hilsen
Møllebygger John Jensen ApS
Michael Jensen*

Svar til indlæg om Egeskov Mølle

Af Verner Nielsen

Indlægget om Egeskov Mølle der blev bragt i Møllen januar/februar 2010 er skrevet af mig, Verner Nielsen, som repræsentant for Egeskov Møllelaugs bestyrelse.

Når vi der arbejder på **Egeskov Mølle**, ser møllen omtalt, som Lise Andersen gør, følte møllelaugsgruppen sig provokeret til at gøre indsigelser. Teksten "Egeskov Mølle – igen – igen" (som ligger på Lise Andersens webside) er først læst af os medlemmer af Egeskov Møllelaug i oktober 2009, og det kan derfor for os at se, ikke anses for et to år gammelt indlæg. At Egeskov Mølle vedblivende benævnes "ulykkesmøllen" er noget, som vi på Egeskov Mølle er meget trætte af og ønsker stoppet.

Rent faktisk er det Egeskov Mølle det drejer sig om, og de fejl og fejlretninger, den har været igen-

nem. Formålet med læserbrevet er at pege på fejl i en restaurering af en mølle. Samtidigt er det en fortælling om hvor vigtigt, det er med løbende dialog for at undgå fatale fejl og dyre fejlretninger.

Som oplyst i sidste nummer af "Møllen" blev møllens krøjekrans placeret så kongevelen var 80 mm ude af lod i kompasretningen 280 grader. Den hældning som kongevelen da har, ligger fast indtil krøjekransens placering ændres.

Den første ulempe viste sig ved indvielsen den 14. maj 2005, idet vindretningen da var fra kompasretning 100 grader. Ved møllens

igangsætning hamrede hathjulets og krondrevets kamme i bund på hinanden. Det skal jo "ske" når kongevelens hældning ligger fast, og når møllehatten drejer 180 grader – så ændres kam-indgrebet.

Mølleskrogets indvendige omkreds ved krøjekransen er ca. 12 meter. På en position omkring 280 grader over en længde på 1 til 1 ½ meter, blev omtalte træblok presset i klemme på mølleskrogets indvendige omkreds. – Med alvorlige skader til følge. Vi konstaterede, at møllehatten krøjer normalt på 90 % af cirklen; men går i alvorlig "klemme" på 10 % af cirklen.

Svar fra redaktionen:

Redaktionen modtog læserbrevet fra Verner Nielsen, skrevet på vegne af Egeskov Møllelaugs bestyrelse, med et samtidigt stærkt ønske om at indlægget blev bragt i Møllen. Idet vi fandt at teksten var ret "løsrevet" fra den almindelige sammenhæng blev der skrevet en indledning om hvad der gennem de senere år er sket på Egeskov Mølle. Det beklages at denne tekst ikke har formået at redegøre godt og præcist nok for sammenhængen.

Af flere årsager beklager og undskylder vi at denne debat er blevet lagt frem.

fortsættes næste side

Dansk Møllerforenings bogsalg

Dansk Møllerforenings 125 år Jubilæumsbog

Bogen koster 250,- kr. + forsendelse og kan købes ved henvendelse til "Møllens" redaktion eller ved foreningens kasserer:

Kirsten Jervelund tlf.: 62 61 91 08 eller

mail: grubbe_moelle@mail.tele.dk

Eller hos

Sekretær:

Per Gliese

tlf.: 57 61 87 22 eller mail: gliese@.dk

Flotte Belgiske møllebøger

Molenland Vlaanderen

Et meget flot sæt møllebøger er udkommet i 2008. Det er A. Goublomme, og John Verpaalen der står bag de to bøger om møllerne i Flanderen.

Den første bog indeholder en kort historisk oversigt over møllerne i Flanderen, samt en masse historiske billeder og postkort.

Bog 2 indeholder en unik samling meget intense møllebilleder. Fotograferne Mireille Verscheure og Philippe Minnaert har forevigt møller i intense og smukke farvebilleder. Der er fotos fra Flanderen, den sydlige del af Holland og Frankrig i bogen.

Dansk Møllerforening har erhvervet 3 sæt af dette flotte bogsæt, som kan købes ved henvendelse til Per Gliese på tlf: 5761 8722 eller mail gliese@c.dk. Bøgerne sælges samlet i en flot kassette og koster 500 kr. inklusiv porto og forsendelse.

Der er på det seneste indkommet flere henvendelser angående Verner Nielsens indlæg. Blandt andet skriver Lise Andersen i en mail fra den 2. februar 2010 – "Vi er flere, der har snakket om, at vi i bladet fornemmer en stærk promovning af én bestemt møllebygger". Møllens redaktion afviser denne påstand. Efter gennemgang af de sidste 3 års udgaver af "Møllen", kan vi oplyse, at John Jensen Aps er omtalt på 29 helsider og i 22 møllenoter, mens Jens Jørgensen er nævnt på 11 helsider og i 7 møllenoter.

I bladet Møllen ønsker vi ikke at fortsætte denne debat om en enkelt mølle, men henviser efterfølgende debat til at foregå i andet regi. Vi henviser endeligt til tekst i bladets kolofon " Bladets indhold er ikke nødvendigvis udtryk for bestyrelsens / bladets holdning."

Redaktionen

Møllenoter

Møllehat på plads i kapløb med uret

Havnbjerg Mølle kan være glad for, at den har en rig »familie«. Uventet mange udgifter er stødt til under restaureringen. Søndag den 31. januar kom møllens hat endelig på plads igen. Selvom det var planlagt, at Havnbjerg Mølle skulle have sin nye hat på plads denne dag, var der vist ikke mange, der havde regnet med, at det blev tilfældet som vejret så ud. Selv Birte Poulsen, administrator af møllen, der ejes af Fabrikant Mads Clausens Fond, troede næppe sine egne ører, da telefonen i går morges ringede med besked om, at hatten skulle op. Entreprenøren skulle i gang med at rydde markerne for sne, så kran og lastvogne med modvægt kunne komme op til møllen. De tunge køretøjer var på vej sydpå fra Kolding.

Udsigten til snestorm gjorde det til et kapløb med tiden. Dækslet, der har beskyttet møllens indre, siden hatten blev taget ned, var fjernet. Derfor var der ingen vej tilbage.

Hatten skulle på plads, inden det varslede uvejr jog ind over landet. Møllebygger Michael Jensen fra Sjælland ankom i egen person for at sikre at arbejdet blev gjort rigtigt. De frivillige, der passer møllen, var mødt frem og fulgte spændt sceneriet, og selvom det var bidende koldt på møllebakken, var det faktisk vejrsmæssigt ikke så skidt, for kran og lastbiler kunne køre hen over frosne marker. Da hatten blev taget ned, måtte hele marken dækkes med jernplader, for at de tunge køretøjer ikke skulle synke i.

Reparationen skyldes, at møllen kørte af sporet med store skader til følge. Reparationen er dog blevet betydeligt dyrere end ventet. – Meget har drilllet. Da vi fik møllen lukket op, fandt vi ting og sager. Vi har dog hele tiden sagt, at alt hvad der bliver fundet af råd og andre ting, skal skiftes. Vi vil ikke have hatten ned mere i vores levetid, siger Birte Poulsen. Hun venter, at der vil gå en måneds tid, før vinger og vindrose er på plads. Så håber hun at hatten kan holde i hvert fald 100 år.

I 2008 blev der opdaget store skader på møllen, da metaldelene rutinemæssigt skulle smøres. Der blev opdaget en masse splintret træ fra de store bjælker i bundrammen. Måske som følge af metaltræthed er møllen kørt af sporet.

Kilde: Jyske Vestkysten den 1. februar 2010

Havnbjerg Mølle med hat og vinger, som den snart kommer til at se ud igen.

Foto: "Møllens" arkiv

Bådeværft bygger nye møllehatte

Is og sne har lagt sin kolde hånd over aktiviteterne på Rudkøbing Bådebyggeri og Riggerværksted. Men så er der heldigvis andre opgaver, Bent Hartvig og hans medarbejdere kan kaste sig over, blandt andet byggeri af nye møllehatte til slotsmøllen i Tranekær og Uldum Mølle i Jylland.

Værftets ekspertise er renovering og vedligeholdelse af ældre træskibe, men levering af vinger til gamle vindmøller og nu også møllehatte hører også til specialerne. Og forskellen er såmænd ikke så stor.

I begge tilfælde drejer det sig om at skære svært tømmer i facon og få elementerne til at passe sammen, siger Bent Hartvig og tilføjer: Og begge dele har det til fælles, at de bliver drevet af vinden.

Bådebyggeriet har udover møllehatten til Uldum, som er i produktion, lavet vinger til møllen. Tidligere har man leveret vinger til slotsmøllen og Skovsgårds Mølle.

Tonstunge hatte

Begge møllehatte fremstilles i et telt ved værftet. Det giver læ for vind og vejr, men varmen må man enten tænke eller arbejde sig til.

Møllehattene syner fra jorden ikke af ret meget, men det er i virkeligheden nogle ordentlige krabater. Hatten til slotsmøllen har en diameter på fem meter og kommer til at veje 16 tons. Hatten til Uldum Mølle er lidt mindre, fire meter, med en vægt på 13,5 tons. Men det er ikke det eneste, der adskiller dem. Møllehatten i Tranekær er det som kaldes omvendt bådform, mens Uldums er løgformet. Det er en væsentlig forskel, når det svære egetræ skal skæres i facon.

Træet kommer fra skovene ved Hvidkilde og er omhyggeligt udvalgt blandt egetræer, der er 160-180 år gamle. Blikket for hvilke træer, der er velegnede til forskellige formål, har Bent Hartvig gennem mange års erfaringer. Til nogle opgaver skal træerne være rette, i andre tilfælde buede, så træets linier følger konstruktionen. Derved

bliver den stærkest. Bent Hartvig og hans medarbejdere synes, det er sjovt at arbejde med møllehatte. Det er godt gammeldags håndværk, som stiller specielle krav. Det giver større udfordringer end tømmerarbejde på et almindeligt parcelhus.

Flere spændende projekter med de gamle møller venter forude. Værftet er for nyligt blevet bedt om at beregne, hvor meget det vil koste at renovere indmaden på Rudkøbing Bymølle, så den igen kan komme til at fungere.

Kilde: Fyns Amts Avis den 17. februar 2010

Sammen om møllen

Trods kulden mødtes 30 ulønnede for at beskære den fredede linde-allé ved Lumby Mølle, som ca. 6000 besøger årligt.

Tidligere har det kostet 20.000 kr. at få beskåret den fredede linde-allé, der fører til Lumby Mølle fra Sletstensvej. Denne gang gør foreningen bag den snart 200 år gamle vindmølle det selv.

Arbejdsdagen dokumenterer det gode sammenhold, der er på møllen, hvor man står sammen om en fælles sag. Vi vil bevare et stykke dansk bygningskultur, siger Søren Hørslev Hansen, som er næstformand i mølleforeningen.

Han og cirka 30 andre fra lokalområdet mødte op en lørdag, da de

22 træer i alleen skulle beskæres.

Som altid er det sociale element med, og der indledes med morgenbord i storstuen. Men herefter er det i gang udenfor. De fleste aktive er mænd i en moden alder. Men der er også kvinder.

- Det er hyggeligt. Man får motion og får afreageret, mener den 66-årige Ellen Voldbjerg, der på andre tider af året bl.a. er aktiv i tombolaen ved Mors Dag-arrangementet ved møllen, og hun gør også rent.

Også den 12-årige Louise Mortensen, der går på Lumby skole, har klædt sig varmt på og står på en stige.

- Jeg fik besked på at tage med, af min mor. Men det er så hyggeligt og sjovt at være sammen med alle de andre, fortæller hun og klipper videre.

Mens der bliver klippet grene af, samler andre de afskårne grene sammen, og de bliver transporteret væk i et par trailere, som kører i pendulfart mellem alleen og området bag møllen.

Det er frostvejr, men solen skinner, og snart venter mere fællesskab, når den rygende varme suppe hældes op, og man sætter sig i det lavloftede lokale med gamle malerier med møllemotiver på væggene.

Kilde: Fyens Stiftstidende den 21. februar 2010

Tysk mølleruddannelse "Freiwilligen Müllern"

Tolv håbefulde amatør møllere har gennem et år lært, hvordan man skal køre en mølle. Kurset blev afsluttet med en teoretisk prøve i Belm Wassermühle.

"Der var ingen der dumpede, alle gik glat igennem," meddelte kursusleder Rolf Wessel glad.

Både lærere og eksaminatorer er frivillige, ligesom alle kursister her gennemført kurset af idealistiske grunde. Gennem et år har kursustagerne i weekender rejst fra mølle til mølle, for at studere forskellige møllers teknik. To kvinder og ti mænd, den yngste 16, den ældste 68 år, har kæmpet 160 timer med teori og praksis. Undervisningen har drejet sig om formaling, pleje- og vedligeholdelsesarbejde i møllen, men også den nødvendige viden til vind og vejr, møllelovgivning, forebyggelse af ulykker og behandling af korn og fødevarerlovgivning.

Nogle af dem er ejere af en mølle eller er medlem af et møllelaug. Cathrin Essbach repræsenterer en anden gruppe af deltagere, som ikke har tilknytning til én bestemt mølle. Men de brænder for "den traditionelle teknik", og begejstres over de mennesker, der tager sig af møllerne. Med 16 år er Jan Dobel-

Havnø Mølle

PRESENNING FABRIK OG SEJLMAGERI SKRIFT PÅ PRESENNINGER EGET SKILTEVÆRKSTED **a.g. poulsens eftf. i/s**

GRØNTTORVET 290 · 2500 VALBY
TLF. 3630 0290 · FAX 3630 3010

Vi har 25 års erfaring i sejlmageri og har blandt andet leveret over 60 sejl til følgende møller:

Fuglevad · Havnø Mølle · Holbæk Stubmølle · Karlstrup Stubmølle
Kolby Kås · Lindau, Tyskland · Lumsås · Maderup · Nr. Jernløse
Peine, Tyskland · Sillerup · Trente Mølle · Vennebjerg · Øster Klit
Stokmølle · Pibe Stubmølle · Ulsted mølle m. fl.

mann fra Ankum-Aslage den yngste blandt de studerende. Han tager af sted på sin cykel for at hjælpe med møller i området. Han har læst alt hvad der findes om møller og møllereri. De andre kursister kaldte ham "vores professor."

De kursister, der gennemfører dette kursus vil være efterspurgt. I den nordvestlige del af Tyskland er der ca. 340 møller. De har et fælles problem: Garden af "gamle møller", der stadig har viden og arbejder professionelt med deres mølle, og dermed sikrede deres bevarelse, svinder i antal.

Kilde: Joachim Dierks
Rund um Osnabrück 17.02.2010

Aktivitetskalender

Vi vil gerne lave en aktivitetskalender, der dels skal bringes i bladet Møllen dels på

www.danskmøllerforening.dk

Send venligst oplysning om aktiviteter på jeres mølle til redaktionen, hvis I ønsker dem med i oversigten

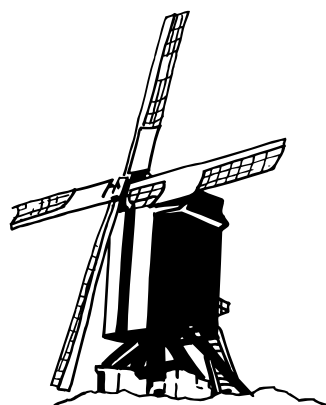
Redaktionen

Fra Læserne

Rettelser til artiklen om Niløse Mølle, i "Møllen" jan/feb - 2010 side 12.

Af: Saimi Bay

Min afdøde mand, møller Helge Bay, hed ikke Christensen til efternavn. Helge Bay ejede Niløse Mølle fra den 1. august 1959 til 1. juni 1967. Solgte til KFK og blev direktør i A/S Niløse-Stenmagle Mølle fra 1. juni 1967 til 1. januar 1969. Herefter blev møllerne nedlagt og underlagt H.J. Hansen som KFK også ejede.

Håndkværn søges

Jeg søger en brugbar håndkværn med "ligger og løber" til gavn ved vor mølles åbne arrangementer i sommerens løb således, at de besøgende kan få en selvoplevelse af kornets formalingsproces og sigte det grove mel.

At jeg søger på denne måde skyldes, at firmaet "Engsko" i Randers ikke mere fremstiller disse kværne. Eventuelle tilbud bedes venligst tilsendt

Otto Rasmussen, Eranthisvej 20,
5000 Odense C.

Borbjerg Mølle Kro

- mellem Hjerl Hede og Holstebro

- ★ Restaurant - Bar - Gårdhave
- ★ Selskabslokaler op til 200 personer
- ★ Konferencerum/mødelokaler (AV-udstyr)
- ★ Egen 9-hullers golfbane - Petanque
- ★ Have med udendørs servering
- ★ 23 dobbeltværelser - Gæstehus
- ★ Sauna - Billard - Bordtennis - Dart
- ★ Robåde - Kanoer - Vandcykler
- ★ Mulighed for fiskeri - Legeplads
- ★ **Mølle museum**
- ★ BOMA (afrikansk pælehus)
- ★ Vandrestier
- ★ Dyrefold med lamaer, heste, geder, æsler og gæs

Borbjerg Møllevej 3 · Borbjerg · 7500 Holstebro
Tlf. 9746 1010 · Fax 9746 1646
Internet: www.borbjergmill.dk · info@borbjergmill.dk

- også det rigtige sted til familie- og firmafester, kurser, møder og weekend-ophold.

Leveringsdygtige i træ af høj kvalitet til blandt andet byggeri, møller, skibs- og bådbygning, og havnebyggeri. Opskæring af stammer i ønskede kvalitet og dimensioner, i længder op til 25,5 meter.

Vores speciale er træ og tømmer hvor der stilles specifikke krav til trækvalitet og besavning, f.eks. svært tømmer i specielle dimensioner.

Savværket har mere en 75 års erfaring og vi kan også tilbyde os som sparringspartner til såvel rådgivere, projekterende og udførende og er til rådighed med tekniske informationer og vejledning.

Foto: Baunehøj Mølle i Grenaa.

Følgende til møllen er leveret af Hans Larsens Savværk & Trælast: Egetræs tagspån, møllevinger i lærk samt lærke stolper til rundgang og de bærende konstruktioner.

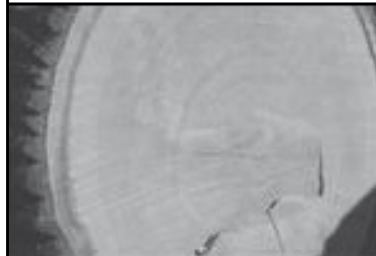
Hans Larsens Savværk & Trælast A/S

Grundlagt 1931

Lillevang 3, 3650 Ølstykke

Tlf. 47 17 83 03 • Fax 47 17 64 24

E-mail: post@savvaerket.dk • www.savvaerket.dk

Dansk Møllerforenings kalender 2010

Vi har endnu nogle eksemplarer af foreningens kalender for 2010 på lager.

Kalenderen er i foldet A3 format i farvet samt omslag.

Prisen er 100,- kr. inklusiv porto og forsendelse.

Bestilles hos Per Gliese.

Bundsbæk Mølle

Skjern Vindmølle

På Bundsbæk Mølle kan du nyde hjemmebagt krigle i de hyggelige møllestuer, hilse på møllelauget, se udstillinger og husflidsdemonstrationer. Mange aktiviteter for store og små året rundt. Både Bundsbæk Mølle og Skjern Vindmølle er åbne på Dansk Mølle dag. Læs mere, se åbningstider og download møllehistorie som mp3 fil på: www.levendehistorie.dk

RINGKØBING-SKJERN
MUSEUM
levendehistorie.dk

Dansk Møllerforening
Kirsten Jervelund
Grubbemøllegdyen 2
5600 Faaborg

Returneres ved varig adresseændring

